

zbirke fotografija i fotografiski arhivi u hrvatskoj

vesna čučić

fotografije iz zbirke državnog arhiva u dubrovniku

▀ Zbirka Fototeke počela se formirati krajem 1996. godine u tadašnjem Povjesnom, a danas Državnom arhivu u Dubrovniku. Fototeka sa svojim sastavnim dijelovima - fotografijama i negativima fotografija, razglednicama i čestitkama - može se čuvati i u arhivima i u muzejima, ali i u knjižnicama. I upravo takve zbirke dodirne su točke tih triju ustanova, jer ih svaka od njih može ravnopravno sakupljati. U Dubrovniku, osim u Državnom arhivu, i Dubrovački muzeji imaju bogatu zbirku starih fotografija, što se, nažalost, ne može reći i za Dubrovačke knjižnice. Osim tih javnih institucija, u Dubrovniku ima i više privatnih sakupljača, kako starih fotografija, tako i starih razglednica i čestitki.

Sastavni dijelovi Fototeke bili su razasuti po raznim fondovima Arhiva, većinom u zbirci rukopisne ostavštine. Naime, u vremenu kad je većina obiteljskih fondova i fondova raznih osoba preuzimana u Arhiv, fotografija, razglednice i čestitke nisu još značili ono što danas znače. Fotografija je počela prolaziti kroz razne faze tek s napredkom tehnologije, pa je tako postala zanimljiva i s povijesnog stajališta. Zato ne treba čuditi što ta vrsta zapisa nije dobila poseban status u Arhivu. Pisana riječ je, sasvim lo-

gično, imala prvenstvo nad slikom. Međutim, arhivski djelatnici, uočavajući značenje, kako fotografije i negativa, tako i razglednica i čestitki, ostavljali su ih u zbirkama i bilježili ih u sumarnim inventarima. Arhivisti su se vodili principom čuvanja cjelovitosti osobnih arhiva pa shodno tomu nisu razbijali takve fondove da bi ih svrstali po vrsti grade. Zato slijedi zaključak: tek kad svaka zbirka iz fonda rukopisnih ostavština dobije analitički inventar, saznat će se i koliko ima jedinica koje po vrsti grade pripadaju Fototeci Državnog arhiva u Dubrovniku.

Zasad sadržaj Analitičkog inventara Fototeke obuhvaća samo one jedinice koje su prilikom preuzimanja u Arhiv bile izdvojene po vrsti grade, a to se odnosi samo na obiteljske albume s fotografijama, odnosno razglednicama i čestitkama. To znači da su u Fototeci zabilježene samo one jedinice koje su zatečene u obiteljskim albumima. Fond fotografskih albuma posebno je analitički obrađen, odvojeno od fonda albuma s razglednicama i čestitkama. Tako je u jednom od dva Analitička inventara Fototeke zabilježen popis i opis 340 fotografija iz starijih albuma Državnog arhiva u Dubrovniku. Napominjemo da to nipošto nije i konačan broj fotografija koje Arhiv posjeduje.

Kao najstariji radovi na području Dubrovnika uzimaju se sačuvane fotografije s početka 1860-ih godina. Među njima su radovi Angela Luzzene koji je radio kao profesionalni fotograf od početka 1860-ih u Dubrovniku. Kasnije je otišao u Rijeku gdje je također nastavio s fotografskim poslom. Smatra se da je on prvi profesionalni fotograf u Dubrovniku. Jedna njegova fotografija sačuvana je u Arhivu i predstavlja ženu u interijeru pored stolice. Međutim, u Dubrovniku i prije Luzzene postoje Dubrovčani koji se bave fotografijom. Među njima su Josip Bettondi Betondić (1815.-1864.) i ljekarnik Antun Drobac (1810.-1882.), a obojica poznaju tehniku dagerotipije. Bettondi i njegovi pokusi s fotografiranjem poticali su zanimanje kod Dubrovčana, ali i ruganje. Tako je prigodničarski pjesnik Luko Diego Sorkočević reagirao podrugljivom pjesmom na neobične pojave koje je Bettondi izazivao svojim pokusima imitirajući Daghera:

G. BETONDIĆIN KOJI UČIŠE NAUKE FIZIČKE¹

Daghera takne ti, s činom sunca zdraka
Što hoćeš slikovati ti; tamniva mraka
S caklim da razgledaš zvijezde da je koris.
Ah da tvoju dušu u kakav slikopis

1

2

3

Vidiš, i istini da moš prgnut uši
Za s njom dat zamjenu tvoga srca trnuš!

Antun Drobac je već 1844. godine po-
dučavao dagerotipiju. Međutim, nijedna
njegova dagerotipija nije do sada prona-
đena. U Albumu Martecchini u Arhivu čuva se
zasad jedini poznati rad Josipa Bettondija,
Procesija sv. Vlaha u Dubrovniku (1848.-
1850.). Radi se o najstarijoj fotografiji u
dubrovačkom Arhivu. Fotografije iz tog al-
buma ne nalaze se u inventaru Fototeke
zato što taj vrlo značajan album osim foto-
grafija sadrži i drugu vrstu arhivske građe.

U Dubrovniku je u najranijem razdoblju
djelovao kao profesionalni fotograf Antun
Jellasca. Roden je u Dubrovniku 1825. go-
dine, a od 1850-ih do 1890-ih godina imao
je atelijer na Pilama, dok je 1860-ih vodio
atelijer i u Kotoru. Tamo je stekao naziv
dvorskog fotografa crnogorskog kneza. Sni-
mio je mnoge portrete, ali i vedute Dubro-
vnika. Dvanaest Jellaschinih fotografija koje
Arhiv posjeduje ubrajaju se među najstarije
koje se čuvaju u ovoj ustanovi. Nastale su
1860-ih godina, a prikazuju portrete, među
kojima je nekoliko mještana u nošnjama iz
okolice Dubrovnika. Fotograf je surađivao s
Philippom Denggom i s Carlom Weberom.

Tomaso Burato također je među prvim
djelatnim fotografima u Dubrovniku. Rođen
je 1840. godine u Dubrovniku, a umro u
Zadru 1910. godine. Najznačajniji je foto-
graf u Dalmaciji u 19. st. Još prije 1862.
godine kao ljekarnički pripravnik u Dubrov-
niku vodio je fotografski atelijer. Od 1863.
do 1865. godine u Padovi je studirao far-
maciju, a nastavio se baviti fotografijom.
Nakon završetka studija, kao maestro kemi-
je i farmacije Burato nastavlja svoj foto-
grafski posao u Dubrovniku. Od 1872. godine
živi u Zadru i ima atelijer na Campo Cas-
tello. Od 1876. godine nosi naslov europ-
skog i kraljevskog dvorskog fotografa. Godi-
ne 1878. postao je članom Francuske aka-
demije, 1884. godine utemeljio je prvi
Zavod za fotomehanički tisk u Dalmaciji, a
krajem 1894. godine počeo je izdavati i
tiskati vlastite razglednice. U Analitičkom
inventaru Državnog arhiva u Dubrovniku
opisano je 29 fotografija Tomasa Burata za
koje nema sumnje da su njegove. Međutim,
kao što je već spomenuto, pretpostavlja se
da njegovih fotografija može biti i u drugim
fondovima Arhiva, a možda da bi se i među
fotografijama opisanim u inventaru još po-
neka mogla pripisati Buratu.

Još je jedan Dubrovčanin, po ocu iz
Smokovljana u Dubrovačkom primorju, Sil-
vino Mascarich (1845.-1926.) djelovao kao
profesionalni fotograf u ranijem razdoblju
razvoja fotografije. Imao je atelijer u Ulici
Miha Pracata (ranije Rafa Pucića). Neke
fotografije potpisivao je zajedno sa svojim
sinom. Prema spomenutom Inventarju, du-
brovački Arhiv posjeduje 16 Mascarichevih
fotografija, uglavnom portreta.

Profesionalni fotograf Carlo Weber ro-
đen je u Dubrovniku 1846. godine, ali nije
poznata ni godina ni mjesto njegove smrti.
Surađivao je s Antunom Jellascom 1870-ih
u Dubrovniku. Je li to bila posljedica ili uz-
rok, ali činjenica je da je Weber oženio kćer
Antuna Jellasce. Jedina za sada poznata
fotografija Carla Webera koju Arhiv posje-
duje prikazuje djevojku u interijeru, a izra-
dio ju je zajedno s Antunom Jellascom
1878. godine u Dubrovniku. Na poleđini
fotografije zapisano je ime dubrovačke
obitelji Seragli.

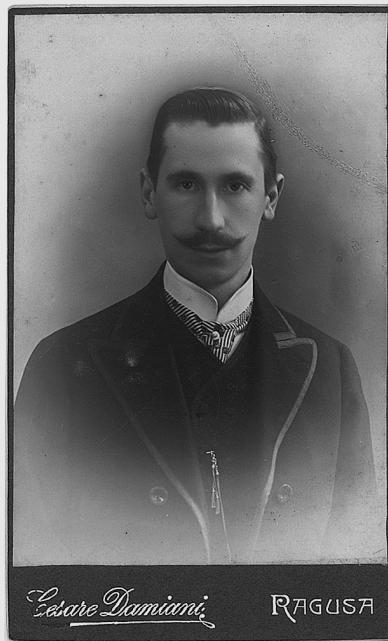
Antun Miletić (1859.-1945.) podrijet-
lom je iz Popova Polja u Hercegovini. I on
je bio profesionalni fotograf, a od 1881-ih
do 1920-ih godina atelijer mu se nalazio u
Ulici Cvijete Zuzorić. Snimio je mnoge por-
trete Dubrovčana. U Inventarju Državnog

4

5

6

arhiva pod njegovim je imenom opisano 26 fotografija.

Arhiv posjeduje i jednu fotografiju Cesarea Damiani pristiglu iz dubrovačke obitelji Seragli. Na slici je mladi Censo. Damiani se rodio u Zadru 1870-ih godina, a umro je vjerojatno u Dubrovniku. Bio je profesionalni fotograf, koji je snimao tijekom prva tri desetljeća 20. st. u atelijeru na Strandunu, preko puta Široke ulice.

Spomenimo na kraju razglednice kao sastavni dio Fototeke Državnog arhiva u Dubrovniku upravo stoga, što su stariji dubrovački autori razglednica bili najpoznatiji fotografi 19. stoljeća: Tomaso Burato, Silvino Mascarich, Antun Miletić, Cesare Damiani, Ivo Kulisić, Ivan Nikoletić i Tošović. Prve razglednice Dubrovnika pojavljuju se između 1894. i 1897. godine. Skupini dubrovačkih autora priključuje se motivima Dubrovnika iz tog razdoblja i Alois Beer (1840.-1916.), nakladnik i fotograf iz Klagenfurta. Krajem 19. st. u Dubrovniku je razglednice tiskao tiskar Carlo Pretner.² ▼

- 1 Dubrovačke knjižnice Dubrovnik, Znanstvena knjižnica, Rkp. 725/21.
- 2 Ostali autori fotografija u popisu analitičkog inventara fotografija Državnog arhiva u Dubrovniku su: Franz Aberle, Adèle, Leopold Adler, E.A. Barlow, F. Benque, A. Benvenuti, A. Blumberg, L. Boccalini, Pietro Boldorini, B. Borri, Leopold Bude, Flor. Cantenbein, Etienne Carjat, Léon Succr. de Cheri Rousseau, E. Courret, C. Czern, Danilović, J. Diwischovsky, E. Does, P. Eitner, W. Engel, Anna Feldmann, Gösta Florman, Vinzenz Fridezki, Jg. Funk, M. G. Goldstein, Esteban Guidi, M. M. Handzserlija, Ludwig Harmsen, G. Heitel, Boris Hendl, I. Hollós, Gosta Hormann, Panta Hristić, G. Jaegermayer, Jerie, G. Jovanović, Milan Jovanović, St. Jovanović, Petar Julinac, Gy. Klösz, G. Knesevics, K. Koller, Leo König, Kossak és Wippler, Ferencz Kózmata, Đoka Kraljevački, Friedrich Kugler, A. Lehmann, Letzer és Társan, L. H. Lill, I. Linck, G. Lion, A. Luccardi, Mme Julie, Carlo Marcozzi, R. Martinelli, Ag. Meinhardt, Doimo Meneghin, L. Mioni, Montabone, Mose, Moriz Müller, Rikard Musil, István Oldal, E. Olorthegue, H. v. Perckhammer, F. Regetzky, Giulio Rossi, Milosch T. Savčić, N. J. Scheffler, Schnapek, A. L. Schneider, Sebastianutti, A. Sorgato, Alfred Specht, Spirescu, N. Stockmann, A. N. Stojanović, G. Swatosch, Jh. Tairraz, Thwaites, A. Tominz, Tonka, Otmar von Türk, Ios. Ubrus, Vianelli, S. Volkmann, Gustav Waber, A. Wicky i M. Zanuttto.

1. A. Luzzena, Žena u interijeru pored stolice, 1860-ih, Državni arhiv, Dubrovnik
2. A. Jellasca, Carlo Weber, Djekoja u interijeru, 1878., Državni arhiv, Dubrovnik
3. T. Burato, Grupa ljudi s djetetom, 1865, Državni arhiv, Dubrovnik
4. S. Mascarich, Djeca Degiulli, nakon 1879., Državni arhiv, Dubrovnik
5. A. Miletić, Portret Luja Vojnovića, 1895., Državni arhiv, Dubrovnik
6. C. Damiani, Censo, 1900-1930-ih, Državni arhiv, Dubrovnik

→ Vesna Čučić - ravnateljica Dubrovačkih knjižnica, Dubrovnik. Radila je u Državnom arhivu u Dubrovniku kao arhivist, među ostalim i na fondu Fototeke.